

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника, завідувача науково-дослідної лабораторії спеціальних технічних засобів Державного науково-дослідного інституту МВС України Лопатіна Сергія Ігоревича, на дисертацію Гордійчук Марії Вікторівни «Правове регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність обраної теми.

Електронний документообіг – сучасний, високотехнологічний і вкрай необхідний підхід до суттєвого підвищення ефективності роботи органів державної влади і місцевого самоврядування.

Гарантією успішної роботи органів влади завжди є ефективна діяльність державних службовців. Але для якісного обслуговування потреб громадян вчорашні методи обробки інформації вже не є найкращими. Сьогодні необхідно мати доступ до інформаційних ресурсів і скоротити часові витрати на розв'язання задач, не пов'язаних з обслуговуванням громадян.

Відсутність необхідності вручну розмножувати документи, відслідковувати переміщення паперових документів всередині організації, контролювати порядок передачі конфіденційної інформації істотним образом знижує трудовитрати діловодів. Автоматичний контроль виконання на всіх етапах роботи з документами кардинально підвищує якість роботи виконавців, робить терміни підготовки документів більш прогнозованими і керованими.

Спільне використання систем електронного діловодства і сховищ інформації дозволяє систематизувати і поєднувати інформацію, що полегшує її аналіз і складання звітів. Для пошуку прихованих закономірностей у великих масивах даних можна приймати більш ефективні рішення і дії, що базується на відповідних технологіях отримання інформації з масивів даних.

Зростає економія державних коштів за рахунок відмови у використанні канцелярського приладдя.

Усе це можливо тільки в системі управління, побудованій на основі цілком електронного документообігу.

У сфері податкових правовідносин застосування такої форми документообігу дає безліч переваг учасникам, а тому вона все більш широко застосовується в діяльності податкових та митних органів.

Активне застосування електронного документа в розглянутих правовідносинах диктує необхідність створення системи, що забезпечить юридичну значимість електронної взаємодії між органами ДФС і платниками податків. Спочатку практика показала, що розвиток даних відносин на національному рівні вимагає спеціального правового регулювання, застосування якого сприяло б розвитку взаємовідносин між фізичними і юридичними особами - платниками податків і органами ДФС України.

Розвиток даної сфери суспільних відносин і надання їм статусу правових має важливе значення для України. В якості одного з основних принципів національного правового регулювання даної сфери визначено створення правових умов для використання електронних документів в діяльності податкових та митних органів. До того ж, створення правових умов для використання електронних документів в сфері оподаткування необхідно не тільки на національному рівні. Український ринок відноситься в світовому середовищі до країн, що розвиваються, і тому представляє особливий інтерес для інвесторів. Україна також зацікавлена в залученні іноземних інвестицій,

що, у свою чергу, вимагає відповідності національного податкового законодавства міжнародному рівню. Спробою українського законодавця врегулювати дану сферу правовідносин стало прийняття в 2003 році Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронний цифровий підпис», які дали імпульс у розвитку електронного документообігу в сфері оподаткування.

Відзначимо, що у зв'язку з розвитком податкових відносин, а також у зв'язку з недосконалістю законодавства дослідження проблемних аспектів правового регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування з позицій законодавства та практики його застосування набуває особливого значення і актуальності. Крім цього, актуальність дисертаційного дослідження також зумовлена тим, що електронний документообіг у сфері оподаткування пов'язаний не тільки із діяльністю Державної фіскальної служби України, а й з іншими органами публічної влади, а самі інформаційні ресурси, які забезпечують електронний документообіг, є складовою загальнодержавної інформаційної структури – Електронного уряду. Дане положення зумовлює складність при встановленні загальних підходів щодо правового регулювання електронного документообігу взагалі, при цьому виокремивши особливості правового регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування.

Слід відзначити, що різні аспекти правового забезпечення відносин у сфері електронного документообігу досліджували наступні науковці: І.В. Арістова, І.Л. Бачило, В.Т. Білоус, О.П. Вершинін, С.К. Гречанюк, О.М. Кармінський, О.О. Косовець, М.В. Ларін, Н.А. Литвин, С.І. Лопатін, А.Г. Бойков, Л.М. Касьяненко, Т.О. Мацелик, Н.Р. Нижник, Ю.В. Оніщик, Д.В. Приймаченко, О.П. Рябченко, А.І. Суббот, А.В. Чучковська, Є.Ю. Шишаєва та ін. Проте, комплексного дослідження присвяченого безпосередньо правовому регулюванню електронного документообігу в сфері

оподаткування в Україні не проводилося, а тому актуальність теми є беззаперечною.

Зважаючи на вищевикладене, необхідність дослідження правового регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування визначається сучасним станом вітчизняної правової науки та відсутністю поглибленої і всебічної теоретичної розробки відповідної проблеми. Це свідчить про його наукову та практичну значущість, актуальність і перспективність.

Дисертаційне дослідження виконано у рамках Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020» (2015 рік), Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013 рік) та Національної програми інформатизації (1998 рік).

Основні наукові положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження відображені в семи наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, одна з яких опублікована в закордонному періодичному виданні, і в чотирьох тезах доповідей та наукових повідомлень на конференціях.

Окремі положення й висновки дисертації відповідають планам наукових досліджень Національного університету ДПС України та використані при підготовці аналітичних матеріалів та розробці науково-практичних рекомендацій за науково-дослідною темою: «Розробка методики визначення рівня корупції в органах доходів і зборів та практичних заходів з попередження, виявлення і припинення корупційних порушень з урахуванням світового досвіду» (державний реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0115U005630).

Виходячи із вищевказаного, тема рецензованого наукового дослідження М.В. Гордійчук є цілком актуальною з огляду на проблеми науки адміністративного та інформаційного права.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дисертація являє собою самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу, має високий

науково-теоретичний та прикладний рівень. Вдала структурна побудова дисертації свідчить про науково вивірений підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, нормативно-правових актів (як таких, що діяли раніше, так і чинних сьогодні) – 342 найменування, узагальнених практичних матеріалів, відповідних наукових методів. Це дозволило дисертанту сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень дисертації досягнута також за рахунок комплексного застосування раціональної сукупності методів теорії пізнання соціально-правових явищ, а також наукових принципів і концептуальних положень, розроблених спеціалістами у галузі адміністративного та інформаційного права тощо. Їх застосування обумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Комплексний підхід до використання методів дослідження дав змогу авторці всебічно розглянути особливості правового регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування.

Цінність творчого пошуку рецензованої роботи полягає також в тому, що він був проведений на основі аналізу науково-теоретичних досліджень у правовій науці і базується на чинному нормативно-правовому масиві. Саме це й дозволило дисертанту запропонувати нові підходи до вирішення проблем правового регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування, обґрунтувати необхідні пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства.

Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з вимогами МОН України.

Структура дисертації М.В. Гордійчук логічно впливає з поставлених завдань, об'єкту і предмету, та складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Наукова новизна одержаних результатів.

У дисертації порушені не розроблені раніше наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертаційного дослідження проявляється як в самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому вирішенні конкретних питань. Наведені нижче положення містять наукову новизну, а також заслуговують на увагу та підтримку.

1. Варто погодитись із здобувачкою в питанні необхідності закріплення на законодавчому рівні терміну «електронний документообіг» в новій, більш повній трактовці, а саме електронний документообіг – це сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням процедур аутентифікації та ідентифікації таких документів (стор. 31, 40 дисертації).

2. Заслугове на увагу пропозиція автора поділити всі нормативно-правові акти, що регулюють правові відносини в сфері електронного документообігу, на чотири групи за критеріями відповідності акту предмету правового регулювання і виду нормативно-правового акту (стор. 25-29 дисертації).

3. Для досягнення теоретичних і практичних цілей та з врахуванням існуючих наукових позицій автором детально розкрито сутність та аргументовано основні характеристики поняття «електронний документообіг» (п. 1.2. дисертації).

4. Позитивно слід відмітити спробу дисертанта вивчити сучасний стан правового регулювання функціонування електронного декларування та навести шляхи його вдосконалення через виокремлення та аналіз двох історично сформованих паралельних векторів розвитку цього регулювання в митних органах та податкових органах (п. 2.2. дисертації).

5. Звертає на себе увагу також те, що значна увага у дослідженні приділяється аналізу понятійних категорій та вносяться пропозиції про закріплення низки дефініцій у сформульованій редакції:

- електронний документ – це електронна форма вираження інформації, яка обов'язково містить реквізити і кваліфікований електронний підпис (стор. 20);

- електронне управління – сукупність усіх аспектів (адміністративних, інформаційно-комунікаційних, матеріально-технічних, нормативно-правових, освітніх, організаційних, політичних, програмно-технологічних, фінансово-економічних, людських) використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування (стор. 43-44);

- електронний уряд – організаційно-управлінська система, що базується на інформаційно-комунікаційних технологіях та об'єднує інформаційні системи державних органів для надання державних послуг в режимі «клієнт – сервер» (стор. 44);

- офіційний документ – юридично значущий документ, створений за встановленими правилами» (стор. 112).

6. Заслуговує на увагу висновки здобувачки щодо імплементації в національне законодавство України зарубіжного досвіду регулювання електронного документообігу. Дослідивши досвід країн Європи, США, Канади, країн СНГ авторка підсумовує, що враховуючи прагнення України вступити до ЄС, необхідно заздалегідь «підлаштовувати» своє внутрішнє законодавство під

основні Директиви ЄС, що регулюють взаємовідносини у сфері електронного обміну даними. При цьому неприпустимою є відсутність контролю з боку України стосовно тих питань, які в Європі є ліберальними. Потрібно враховувати не лише правову базу України, а й правовий і моральний рівень розвитку українців, які будь-які послаблення в законодавстві сприймають як команду до його невиконання (стор. 156-157);

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Поряд із зазначеними позитивними моментами, у рецензованому дослідженні містяться деякі спірні положення:

1. Як недолік слід відзначити малий обсяг матеріалу, викладеного у підрозділі 1.2 дисертаційного дослідження, обсяг даного підрозділу складає лише 9 сторінок.

2. Розглядаючи особливості правового забезпечення електронного документообігу в митних та податкових органах (стор. 72-75 дисертації) дисертант зазначає, що необхідно доопрацювати та прийняти існуючі законопроекти в цій сфері, а саме проекти законів України «Про діловодство», «Про діяльність у сфері інформатизації», «Про електронні комунікації». Проте, відсутня конкретика, яка б вказувала на відношення цих законопроектів до електронного документообігу в сфері оподаткування та на ті позитивні зміни, які повинні наступити після їх прийняття.

3. Досліджуючи питання зарубіжного досвіду регулювання електронного документообігу автор серед інших країн багато уваги приділяє досвіду США, Канади, Російської Федерації. Виникає питання наскільки є обґрунтованим розглядати досвід країн з відмінними від України формами державного устрою та правовими системами.

4. Розглядаючи напрями забезпечення інформаційної безпеки електронного документообігу в сфері оподаткування автор підкреслює, що незважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових актів

забезпечення інформаційної безпеки України в цілому і податкових органах зокрема, практика застосування цих правових актів вказує на присутність у законодавстві не врегульованих правом відносин. В подальшому вона зауважує, що у зв'язку з цим постає питання про захист конфіденційної інформації платників податків і державних інтересів, яке можна вирішити, розробивши закон «Про інформаційну безпеку в Україні». Також у найкоротші строки необхідно прийняти проект Доктрини інформаційної безпеки України. Незважаючи на вірний висновок, по тексту роботи відсутні приклади цих законодавчо не врегульованих відносин.

5. Також, слід зауважити на відсутності у роботі власних спостережень та опитувань співробітників митних органів, пов'язаних із функціонуванням електронного документообігу. На нашу думку такі дані дали б можливість особливо підкреслити значущість порушеної проблематики, додатково обґрунтувати потребу щодо внесення змін до чинного законодавства.

Зазначені спірні положення і недоліки не впливають на позитивну оцінку дисертації М.В. Гордійчук в цілому, оскільки свідчать про особисту позицію авторки та складність наукових завдань, які вона вирішила у своїй роботі.

Висновки.

Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і високий науковий рівень, теоретичне й практичне значення для науково-дослідної сфери, правотворчої та правозастосовної діяльності, а також для навчального процесу.

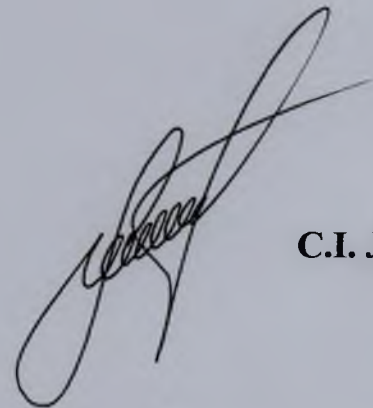
Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, досить повно викладені в опублікованих автором наукових статтях, тезах доповідей на конференціях. Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію і автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог Міністерства освіти і науки України.

Таким чином, дисертація «Правове регулювання електронного документообігу в сфері оподаткування» є завершеною кваліфікованою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, котре має суттєве наукове і практичне значення, відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її авторка – Гордійчук Марія Вікторівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**Кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
завідувач науково-дослідної
лабораторії спеціальних технічних засобів
ДНДІ МВС України**

20.01.2017

С.І. Лопатін

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ПР. ЗАХІВЕЦЬ СКЗДМ
В.І. Кулик

